

УДК 73.041(477-87)"19"Крук
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-9>

Ольга ДЕНИСЮК,
orcid.org/0000-0002-8196-8608
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри теорії та історії мистецтва
Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури
(Київ, Україна) olyadenysiuk@gmail.com

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ У ТВОРЧОСТІ СКУЛЬПТОРА ГРИГОРІЯ КРУКА

Статтю присвячено аналізу творчості відомого українського скульптора діаспори – Григорія Крука. У статті аналізуються жіночі образи у його скульптурних та графічних творах. Образ жінки митця надихав та захоплював у різні творчі періоди життя, починаючи зі студентських років. В результаті появилися на світ численні скульптурні зображення жінок у різних епохах: за роботою, книжкою, відпочиваючих, танцюючих, в очікуванні тощо. Тема жінки заповнила його рисунки, які тільки зрідка поставали як ескізи до скульптурних творів, а в більшості – це самостійні графічні начерки.

У статті скульптурні жіночі образи Г. Крука умовно поділено на два типи. Перший тип – це образи жінки-селянки, які окреслені у статті як «селянський тип» та виконані у притаманній митцю «шершавій» фактурі, сильно узагальнюючи форми, не вдаючись до надмірної деталізації. Серед них – «Жінка з глечиком», «Швачка», «Жінка з гускою», «Жінка, що лежить», «Селянка, що відпочиває» та інші.

Другий тип – це образи жінки-моделі з витонченими формами тіла, вирішені здебільшого у академічній манері. Для опису цих типів детально аналізуються скульптури Г. Крука з різних музейних колекцій, передусім закордонних.

Також окремою групою виділено реалістичні жіночі портрети, які вже зайняли свою вагомую нішу у розвитку українського скульптурного портрету ХХ століття. Серед них – «Портрет Юлії Субенко», «Портрет Ольги Шкляр», «Портрет Люби Жук», «Портрет Христини Кишакевич-Качалуби». Ці скульптурні портрети глибоко реалістичні, розкривають майстерність та вміння Г. Крука максимально передати портретну схожість та розкрити психологічний портрет моделі.

Зроблено висновки, що загалом для більшості скульптурних робіт митця характерний експресіонізм, який виражається через фактуру, узагальнення чи надмірне окреслення форм, шляхом побудови загальної композиції. Щодо жіночих образів у рисунках Г. Крука, які в більшості своїй датуються 1960-1980-ми роками та зображають оголену жіночу натуру, зроблено висновок, що рисунок для скульптора був не допоміжним, а самостійним та вкрай важливим засобом для створення образів.

Ключові слова: українське мистецтво, скульптура, мистецтво діаспори, жіночий образ, графічні начерки, Григорій Крук.

Olha DENYSIUK,
orcid.org/0000-0002-8196-8608
Associate Professor at the Department of Theory and History of Art
National Academy of Fine Art and Architecture
(Kyiv, Ukraine) olyadenysiuk@gmail.com

FEMALE IMAGES IN THE WORK OF SCULPTOR HRYHORII KRUK

The article is devoted to the analysis of the work of the famous Ukrainian sculptor of the diaspora – Hryhorii Kruk. The article analyzes female images in his sculptural and graphic works. The image of a woman inspired and fascinated the artist in different creative periods of his life, starting from his student years. As a result, numerous sculptural images of women in different epochs were created: at work, reading a book, resting, dancing, waiting, etc. The theme of women filled his drawings, which only occasionally appeared as sketches for sculptural works, and for the most part were independent graphic sketches.

In the article, the sculptural female images of H. Kruk are conditionally divided into two types. The first type is the image of a peasant woman, which is defined in the article as a "peasant type" and is executed in the "rough" texture inherent in the artist, strongly generalizing the forms without resorting to excessive detail. Among them are "Woman with a Jug," "Seamstress," "Woman with a Goose," "Lying Woman," "Resting Peasant Woman," and others.

The second type is the image of a female model with graceful body shapes, mostly rendered in an academic manner. To describe these types, the sculptures of H. Kruk from various museum collections, primarily foreign ones, are analyzed in detail.

Also, a separate group includes realistic female portraits, which have already occupied a significant niche in the development of Ukrainian sculptural portraiture of the twentieth century. Among them are "Portrait of Yulia Subenko," "Portrait of Olha Shkliar," "Portrait of Lyuba Zhuk," and "Portrait of Khrystyna Kyshakevych-Kachaluba." These sculptural portraits are deeply realistic, revealing H. Kruk's skill and ability to maximize the portrait resemblance and reveal the psychological portrait of the model.

It has been concluded that in general, most of the artist's sculptural works are characterized by expressionism, which is expressed through texture, generalization or excessive outlining of forms by building a general composition. Regarding the female images in H. Kruk's drawings, which mostly date from the 1960s-1980s and depict a nude female nature, it is concluded that the drawing was not an auxiliary, but an independent and extremely important means for the sculptor to create images.

Key words: *Ukrainian art, diaspora art, female image, graphic sketches, Hryhorii Kruk, sculpture.*

Постановка проблеми. Григорій Крук (1911–1988), відомий скульптор української діаспори, який за життя створив декілька сотень високохудожніх скульптурних творів та тисячі рисунків, які зберігаються у багатьох музеях світу. Його творчість посідає чільне місце серед плеяди найвідоміших українських скульпторів світової слави, таких як Олександр Архипенко, Іван Кавалерідзе, Леонід Молодожанин та інші. Вихований на традиціях Краківської та Берлінської академії мистецтв, у своїй творчості він шукав власний, оригінальний і неповторний скульптурний стиль з глибокою народною основою.

Основні колекції скульптур та багаточисленних рисунків митця знаходяться за кордоном, зокрема у Німеччині, де митець прожив більшу частину свого життя. Найбільші з них – у фондах Українського Вільного Університету в Мюнхені, а також у галереї м. Кенігсбрунн (нім. Königsbrunn), де його скульптури представлені у постійній експозиції міської ратуші, адже ще наприкінці 1970-років понад 40 скульптур та кілька рисунків Г. Крука подарував саме цьому місту. З того часу вони на постійній основі експонуються у «Галереї творів Г. Крука» на першому поверсі міської ратуші. Твори Г. Крука є також у Мюнхенській художній галереї, Національному музеї Парижа, у Ватикані, в Українському домі Нью-Йорку, в Українській бібліотеці та архіві ім. Т. Шевченка у Лондоні, інших музейних і приватних зібраннях. Щодо України, на жаль, тільки поодинокі твори знаходяться у фондах кількох музеїв. Як нам на сьогодні відомо: в Івано-Франківському художньому музеї – бронзова фігурка невеликого розміру «Дівчина, що читає книгу»; в музеї Надвірнянщини (Івано-Франківська область) – «Портрет В. Луціва»; у Львівському художньому музеї – дві бронзові скульптури К. Крука «Селянин» і «Селянка»; у Національному художньому музеї України (м. Київ) – скульптура «Бандурист» та 11 рисунків майстра.

Актуальність дослідження. До цього часу, творчість митця, не дивлячись на те, що ще за життя була добре знана серед поціновувачів мистецтва як у Німеччині, Польщі, Італії, Франції, Англії, так і в далекому зарубіжжі – США, Канаді, Австралії, ще не отримала належної мистецтвознавчої оцінки та популяризації в Україні.

Хоча, зауважимо, з початку 1990-х років його ім'я почало повертатися на Батьківщину завдяки академіку, професору, доктору мистецтвознавства О. Федоруку, було проведено наукову конференцію (Івано-Франківськ, 1992 р.), також зусиллями громади та краєзнавця Петра Боднарчука відкрито кімнату-музей при школі у рідному с. Братишів на Івано-Франківщині (народився мистець 30 жовтня 1911 р. в селі Братишів на Тлумаччині у родині сільського гончара Якова Крука; помер 5 грудня 1988 року у Мюнхені, де був похований в українській частині цвинтаря Вальдфрідгоф), влаштовано декілька виставок. Проте, комплексного мистецтвознавчого дослідження творчості митця, за винятком невеликої монографії авторів М. Вовк та М. Гнатюк (Вовк, Гнатюк, 2011), в якій би детально аналізувалися та ілюструвалися твори, розкривалися всі аспекти багатогранного таланту Г. Крука, до цього часу немає.

Аналіз попередніх досліджень. Серед перших дослідників творчості Г. Крука передусім варто назвати С. Гординського (Гординський, 1947), В. Поповича, який особисто знав митця, а його статті стали основою для багатьох подальших досліджень (Попович, 1986, 1990, 1995) та Б. Стебельського (Стебельський, 1985, 1992). Про графічний доробок Г. Крука писав свого часу Д. Степовик (Степовик, 1994), а також В. Лукань у статті «Жанр «Ню» в рисунках Григорія Крука» (Лукань, 2012) аналізуючи рисунки митця за виданням у Мюнхені каталогом графічних творів майстра (Kruk, 1980).

Безумовно, варті уваги опубліковані матеріали двох конференцій, що проходили в Івано-Франківську у 1992 та 2011 роках (Федорук, 1995). У 2010-х роках спостерігався зростаючий інтерес до творчості митця, зокрема, відбулася виставка скульптур Г. Крука у Львові (2010 р.), в рамках яких експонувались його бронзові скульптури з колекції Української Бібліотеки і Архіву ім. Т.Г. Шевченка у Лондоні, проведена конференція у Івано-Франківську у 2011 р., вийшли друком наукові розвідки Л. Пекарської (Пекарська, 2010), І. Чмелик (Чмелик, 2012) та біографічна книга – «Скульптор Григорій Крук: життя і творчість» авторів М. Вовк і М. Гнатюк (Вовк, Гнатюк, 2011). Всі ці заходи були приурочені 100-річчю від дня народження митця.

Все ж основні каталоги та статті, присвячені творчості Г. Крука, видані Українським Вільним Університетом, який згідно заповіту Крука, успадкував весь його творчий доробок, що знаходився у мюнхенській майстерні митця. Не дивлячись на значний перелік вищезгаданих публікацій, надалі залишається актуальним питання глибокого мистецтвознавчого аналізу та ґрунтовного узагальнення його багатой творчої спадщини. У межах даної наукової розвідки зроблено спробою комплексно проаналізувати виключно тільки жіночий образ у його творчості.

Мета статті – дослідити та проаналізувати образ жінки у творчості скульптора Григорія Крука.

Виклад основного матеріалу. Образ жінки, без перебільшення, вічна тема у образотворчому мистецтві, до якої зверталися митці у різні епохи, відтворюючи свої власні відчуття й бачення стосовно загадкової і неосяжної жіночої сутності. Зауважимо, що перші жіночі образи Григорія Крука походять ще з часів навчання у Краківській академії мистецтв. Там він навчався, згідно архівних даних, у 1932–34 роках у майстерні Константина Ляцки (Archium ASP). З тих часів збереглися навіть поодинокі фото митця, які опубліковані у дослідженні М. Гнатюка, а також спогади самого митця про роки навчання: «На відділі різьби у професора Ляцки знайшов я не лише фахову мистецьку освіту, але й батьківську. Майже всі наші професори виховані були на французькій культурі високого мистецького рівня, а зокрема, щодо відношення до студентів» (Kruk, 1988:21). У цей час митцем були створені твори у академічній манері (відомі зі збережених фотографій), що були частиною навчального процесу.

Безумовно, важливим чинником для успішного творчого життя митця є високий рівень художньої освіти, яку Г. Крук продовжив отримувати після Кракова у Берлінській академії мистецтв, де навчався у 1938–1940 роках, спочатку у професорів А. Фоке (A. Vocke) та О. Гіцбергера (O. Hitzberger), далі – А. Брекера (A. Breker), у класі якого почерпнув ґрунтовні знання з естетики людського тіла (Probst, 1988:36). Відмітимо, що на творчість Г. Крука, особливо раннього мюнхенського періоду, мала вплив німецька пластика першої половини ХХ століття, на підвалинах якої він формувався як митець. Зазначимо також помітний вплив на митця творчості В. Лембрука, Г. Кольбе, К. Кольвіца, Р. Шайбе. Наприклад, свої враження, захоплення від творів В. Лембрука, він виклав в одному із листів (від 16. XI. 1962) до пані Ліди Бульби: «Коли бачу його твори чогось робиться мені соромно, чуюсь малим і не послі-

довним в праці так, як його твори завершені і удохотворені. Другим разом як буду писати Вам, то залучу до листа хоч одну картку-репродукцію з різьби Lembruka. Його дві-три різьби знаходяться в Metropolitan Museum. Його твори мене заохочують до праці» (Денисюк, 2018:88).

Здобувши досвід провідних європейських мистецьких шкіл, Г. Крук у 1940-х роках розпочинає у Мюнхені свій власний творчий шлях. Його майстерня на Елізабетштрассе 13, стає відомим місцем зустрічей багатьох українців, відомих культурних діячів. Краківська та Берлінська академії мистецтв дали Г. Крукові важливу основу для подальшого розвитку його мистецтва, допомогли розвинути ті риси, що стануть притаманні його стилю, виокреслити свою оригінальну манеру різьби.

Повертаючись до теми жінки у творчості митця, вважаємо, що скульптурні жіночі образи Г. Крука можна умовно поділити на два типи. Перший тип – це образи пишнотілої жінки-селянки, що виконувались у власній авторській манері. Їх можна ще окреслити як «селянський тип». Другий – це образ жінки-моделі з витонченими формами тіла, вирішені здебільшого у академічній манері.

Перший тип жінок Г. Крук виконує у притаманній йому «шершавій» фактурі, при цьому сильно узагальнюючи форми, не вдаючись до надмірної деталізації. Є в цих образах якась особлива важкість, що розкривається через повноту та пишність форм тіла жінки, суворість, стриманість у погляді, але, мабуть, саме цим автор підкреслює їх складну долю, важкі умови праці, зв'язок із землею. Як окреслив В. Попович: «...ці Крукові типи мають у собі щось первісно примітивне, це, власне, та первісність, що знаменує людину, зв'язану із землею важкою працею» (Попович, 1969:19). Саме це виразно видно у творах «Жінка з глечиком», «Швачка», «Жінка з гускою», «Сільська жінка», «Жінка, що лежить», «Селянка, що відпочиває», «Очікування», «Жінка з коромислом», та інші. Наприклад, у скульптурі «Жінка з гускою», груба фактура, яка їй притаманна, вдало підкреслює бажаний образ.

Жіночі образи Г. Крука поглиблені особливим драматизмом, психологічним настроєм, який прослідковується через рух, динаміку, форму. Його жіночі постаті «селянського типу» відзначаються простотою, природною щирістю, добротою. «Краса цих скульптур не в гарних, вишуканих формах, а в їх правдивості», відзначав В. Попович (Попович, 1969:26). Скульптурні твори Г. Крука, жіночі образи «першого типу» зазвичай у нього не деталізовані, він зосереджує увагу передусім на лінії та формі. Таке ж вирішення притаманне і чис-

ленним графічним творам. У його начерках жінок ми теж не бачимо деталей, зокрема, він вкрай рідко промальовує деталі обличчя, а в основному зосереджує увагу на передачі цікавого ракурсу, силуету. Лінія на рисунках є головною, вона чітка та зрозуміла. Варто зауважити, що рисунок з натури Г. Крука практикував практично щоденно, вдосконалюючи техніку і напрацьовуючи ескізний матеріал. Його моделями ставали найчастіше – хатня робітниця та знайомі жінки, що погоджувались позувати. Художник часто відвідував вечірній рисунок у Мюнхенській академії мистецтв, де була нагода помалювати безкоштовно натуру. Про це також дізнаємось передусім із його листів до друзів та спогадів (Денисюк, 2018; Вовк, Гнатюк, 2011).

Образи сільських жінок за різною роботою закарбувалися у пам'яті митця, мабуть, ще з рідного села Братишева. І вони постають у скульптурних композиціях Г. Крука у дуже безпосередніх життєвих ситуаціях («Дівчина, що поправляє свою спідницю», «Жінка, що одягає панчохи», «Крокуюча жінка», «Напівлежача жінка», «Жінка, що сидить на лавці в парку») та поєднують в собі рух, динаміку з монументальністю. Митець експериментує з формою, що яскраво простежується у скульптурних творах «Посудомийка», «Праля», «Жінка з глечиком», «Очікування», «Дівчина з гускою», інших.

Подекуди жіночі композиції скульптор трактує у формі куль або кулястих брил, що своїми заокругленнями якнайкраще відповідають жіночим формам. Наприклад, це добре прослідковується у творах «Жінка у сауні», «Жінка з глечиком», «Жінка, що присіла», «Жінка, що зігнулась». Заокруглюючи форми, частково спотворюючи пропорції, зокрема за рахунок скорочення рук і ніг, йому вдалося досягнути виразної композиції образу. Серед скульптурних композицій найулюбленіших мотивів скульптурних композицій – жінка з глечиком чи горщиком, який зустрічаємо у скульптурі митця з різних періодів. Пластична мова цих творів чимось нагадує опуклість керамічних виробів. На наш погляд це не випадково, адже його батько, Яків Крук, був сільським гончарем та привив митцю ще з дитинства любов до глини та ліплення.

«Другий тип» жіночих образів Г. Крука – скульптури, що виконані у академічній реалістичній манері – образи молодих натурниць чи уявні образи молодих дівчат, тіло яких він трактує надмірно «виглажено» і підкреслено анатомічно правильно. Образи жінки-моделі – це передусім оголені «ню», що зображають молоду жінку у повний ріст, у позах грецьких античних статуй. В них ми бачимо вже зовсім іншого скульптора Г. Крука.

Серед творів цієї групи – «Стояча натурщиця» (1960), «Лежача жінка» (1970) «Оголена натура» (1968), «Олімпія» та інші.

Також до «другого типу» можемо віднести і маловідомий проект фонтану, який так і не був реалізований. Фото було долучено Г. Круком до листа від 29.05.1972 року до Л. Бульби у Філадельфію та на звороті власноруч підписано митцем: Проект на Водограй. Саломея з опери Р. Штрауса (Денисюк, 2018). Григорій Крук, натхненний оперою Р. Штрауса «Соломея» створює своє бачення образу юної Соломеї, її танець із головою Іоанна Хрестителя на блюді. Він зображає її у момент піднесення блюда над головою, з якого, за задумом художника мала литися вода донизу. Біблійний образ Соломеї завжди був дуже популярний серед художників, кожен із митців, бачив її по-своєму. Зокрема, у Г. Крука, її зовнішня краса і внутрішній демонізм зливаються у цьому образі воедино.

Окремою, третьою групою варто виділити жіночі портрети, які є найреалістичнішими у трактуванні. Можна відзначити, що вони вже зайняли свою вагому нішу у розвитку українського скульптурного портрету ХХ століття. Серед них – «Портрет Юлії Субенко», «Портрет Ольги Шкляр», «Портрет Люби Жук», які він виконував переважно для знайомих. Ці скульптурні портрети глибоко реалістичні, розкривають майстерність Г. Крука у максимальній портретній схожості.

Серед жіночих портретів виділяється портрет його єдиної учениці – Христини Кишакевич-Качалуби, відомої сьогодні художниці української діаспори, яка у 1977–1979 роках, навчаючись на відділі україністики Українського вільного університету, брала у Крука уроки скульптури. Цікаво, що її підсумковою роботою дворічного навчання в нього став скульптурний портрет вчителя, який був відлитий у бронзі у двох екземплярах. Одного з них Х. Кишакевич-Качалубою подарувала Національному художньому музею України, другий зберігається зараз у Бібліотеці та архіві ім. Т. Шевченка у Лондоні. Ранні скульптурні твори художниці позначені сильним впливом авторського стилю Г. Крука, виконані теж у «грубій» манері. Тож її сповна можна вважати єдиною послідовницею його творчості (Стельмашук, 2018).

Варто також зазначити, що працював митець переважно з гіпсом, кращі твори відливав у бронзі, на що тратив практично всі свої заощадження (Денисюк, 2018:90). Часом ліпив і в глині, яку потім покривав «під бронзу». Його твори, у більшості – камерні, невеликого розміру скульптури, хоча є і чимало монументальних робіт, які зазвичай виконував на замовлення. Серед найвідоміших

монументальних творів митця – скульптури «Анна Ярославна», що сьогодні прикрашає вже згадуване раніше німецьке місто Кенігсбрунн та «Статуя Діви», яка була виконана для однієї з церков Італії у 1960-х роках. Серед скульптур найменшого розміру – «Дівчинка, що читає книжку» (16x8,5x9см), в якій легко вловлюються властиві йому поєднання простоти і лаконізму форми, без деталізації окремих зображуваних елементів, з викінченістю та довершеністю всієї фігури засобами одних лише поверхневих ліній силуєту дівчинки.

Загалом для більшості скульптурних робіт митця характерний експресіонізм, який виражається через фактуру, узагальнення чи надмірне окреслення форм, шляхом побудови загальної композиції. Наприклад, це все яскраво прослідковується у відомих роботах – «Танцівниця» (1975), «Лучниця» (1974), де є і динаміка, і фактура, і ракурс.

Тенденції експресіонізму гармонійно поєднані у Крукових творах із бароковими формами, які по-особливому відчутні саме у жіночих образах. Ірина Чмелик у статті «Стилістичні засади творчості Г. Крука» порівнює образи Крука із жіночими образами маестро Рубенса: «...дивлячись на численних купальниць, відпочивальників, тих, що одягаються, лежать чи сидять, мимоволі згадуються повні енергії, вітальної сили, життєствердого оптимізму жіночі образи маестро Рубенса» (Чмелик, 2012:147). Також мистецтвознавиця проводить паралелі жінок Крука із танцівницями Е. Дега: «...спільними для них є зображення не зовнішньої показної краси, ефектного блиску, за яким часто відкривається пусте нутро, а реальних, навіть тривіальних ситуацій, поз, рухів у всій їх натуралістичності» (Чмелик, 2012:148).

Експресіонізм характерний і для графічних етюдів Г. Крука, серед яких більшість – численні жіночі моделі «барокових форм». Найбільш активний період у творчості Крука-графіка – 1960–1980-ті роки. Митець у цей час вже виступає віртуозом рисунку, підкорювачем пластики лінії і форми на папері. А на початках творчої кар'єри, рисунок був чи не найслабшим у вміннях митця. Сам художник згадував, що при вступі до Краківської академії навіть позичив чужі рисунки, бо своїх не мав (Kruk, 1988). Проте роки щоденних рисунків з натури, дали можливість митцю вийти на професійний рівень передачі людського тіла на площині. Можливо, саме спогади юнацьких років, бажання подолати свій «комплекс» поганого рисувальника, привели до того, що рисунок для скульптора став не допоміжним, а самостійним та вкрай важливим засобом для створення власних образів. «Проводячи паралелі між рисунками

та скульптурами, ми майже не знаходимо повної адекватності між ними. Це зайвий раз засвідчує певну автономність графіки скульптора» – зауважив Д. Степовик (Степовик, 1994:34). Принагідно зазначимо, що рисунки саме жіночих моделей ще й були добрим способом фінансового заробітку, адже вони не дорого і добре продавались, особливо в останні роки життя митця. Про це дізнаємось також із листів митця до друзів, зокрема до В. Луціва (Вовк, Гнатюк, 2011:89).

Отже, паралельно зі скульптурою митець багато уваги приділяє рисунку, а саме начеркам оголеної жіночої натури. Передусім це «швидкі» графічні начерки, у яких головною є чітка професійна та красива лінія. Більшість збережених рисунків датуються 1960–1980-ми роками. Це був найпродуктивніший період у творчості митця. У каталозі, виданому Українським вільним університетом у 1986 році їх понад двісті (Kruk Gregor, 1976), і вважаємо, ще не менше зберігається по різних приватних та музейних колекціях світу.

Характеризуючи образно-виразну систему рисунків Г. Крука, мистецтвознавець Г. Лукань зазначає: «Начерки Крука – це завжди “вибуховий процес”, де логіка не спрацьовує, а переважають емоційний “натиск”, синтетизм бачення, де активізується увесь його попередній досвід рисувальника, його вміння бачити натуру “широко”, узагальнено, “скульптурно”. Рисунки експресивні, динамічні, без шаблонів класики й академічності» (Лукань, 2012:161).

Митець Г. Крук завжди був у пошуку засобів і прийомів для передачі нових станів руху, емоцій, ракурсів, положень людського тіла. Часом ракурси у яких постають жінки видаються, на перший погляд, навіть дещо вульгарними. Проте в них, мабуть, передусім пошуки художника вдалих ракурсів: від різних фізіологічних поз до узагальненого образу. У його рисунках вражає професіоналізм у трактуванні лінії, форми, передачі руху. Більшість рисунків, як і скульптури, дуже експресивні, динамічні. У них також прослідковується широкий діапазон композиційних прийомів.

У рисунках присутня емоційність, є відчуття, що більшість з них виконані «на одному подиху». Митець лінією «ліпить форму», тому виглядають вони досить «скульптурно». Зокрема, це можна прослідкувати у кількох начерках, що зберігаються у фондах Національного художнього музею в Києві – «Оголена, що сидить», «Оголена жінка зі спини», «Начерк жінки, що стоїть», «Оголена жінка, що стоїть на колінах», «Оголена з піднятою рукою», «Оголена жінка, що стоїть зі спини» та інші (Денисюк, 2020:35). У них Г. Крук використовує

сильну, напружену контурну лінію там, де має відчуватися масивна форма. Варто також відмітити, що жіночої постаті на цих рисунках подані узагальнено, без деталізації, а тим більше портретної схожості. Це ще раз підтверджує той факт, що митця передусім цікавила пластика жіночого тіла, передача його у різних ракурсах, передусім в русі. Загалом, на думку мистецтвознавця Д. Степовика, у графіці Г. Крук близький до бароко, що виражається через рух, нахили постаті, повороти, подані у сильних ракурсах, неспокійну, динамічну лінію (Степовик, 1994:34).

Висновки. Отже, не дивлячись на різноманітність тем та образів у творчості Г. Крука, саме жіночий образ, постать жінки займає особливе місце серед його творчого доробку, як у скульптурі, так і у графіці. Його жіночі образи з одної сторони грубі і незграбні, а з другої – спонтанні, безпосередні і вишукані. Домінування жінок

«селянського типу» теж очевидно. Але саме вони якнайкраще розкривають творчу ідею та майстерність скульптора.

Щодо образу жінки у начерках митця, приходимо до висновку, що графічні твори є самостійною частиною його творчого доробку, які претендують на окрему увагу та мистецтвознавчий аналіз. Тільки деякі з них – ескізи до скульптурних творів, решта – професійні, самодостатні графічні твори, які вражають різноманітністю ракурсів та моделей. Улюблений ракурс митця – оголена жіноча натура зі спини із повернутою головою до глядача.

Багатогранна творчість Г. Крука, колекції його творів, передусім із приватних збірок, надалі залишаються необхідними та актуальними, і не тільки у такому вузькому аспекті як жіночі образи. Також ще багато невідомих або маловідомих сторінок його життя та творчості цілком можуть стати предметом наступних більш ґрунтовних наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовк М, Гнатюк М. Скульптор Григорій Крук. Нарис життя і творчості. Івано-Франківськ. 2011. 91 с.
2. Гординський С. Крук, Павлось, Мухин: три українських різьбляри. Мюнхен. 1947. 86 с.
3. Денисюк О. Скульптор Григорій Крук: епістолярна спадщина митця. *Образотворче мистецтво*. № 4. 2018. С. 88-91.
4. Денисюк О. Графіка Григорія Крука (з фондів Національного художнього музею України). *Образотворче мистецтво*. № 1. 2020. С. 34-37.
5. Крук Г. Мій шлях до різьби. *Перевал*. № 2. 1993. С. 57-72.
6. Лукань В. Жанр «Ню» в рисунках Григорія Крука. *Вісник Прикарпатського університету*. Мистецтвознавство. Випуск 24-25. 2012. С. 160-164.
7. Пекарська Л. Знаменитий і невідомий Григорій Крук. *Art Ukraine*. № 2. 2010. С. 120-128.
8. Попович В. Григорій Крук. *Сучасність*. № 6. 1990. С. 25-38.
9. Попович В. Українська тематика в творах Г. Крука. Нотатки з мистецтва. Філадельфія. № 26. 1986. С. 25-32.
10. Попович В. Моє знайомство з Григорієм Круком. Григорій Крук та європейська пластика середини ХХ століття. *Матеріали міжнародної наукової конференції* (Івано-Франківськ, 3-5 грудня 1992 р.). К. 1995. С. 57-63.
11. Стебельський Б. Григорій Крук. *Альманах Станіславовської землі*. НьюЙорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. Т. 11. С. 546-551.
12. Стебельський Б. Григорій Крук. *Образотворче мистецтво*. 1992. № 3. С. 12-13.
13. Стельмашук Г. Христина Кишакевич-Качалуба. Корені роду, спадкоємність поколінь, художня творчість. Львів: Апріорі. 2018. 316 с.
14. Степовик Д. Графіка Григорія Крука. *Образотворче мистецтво*. № 1. 1994. С. 34-35.
15. Федорук О. Григорій Крук та європейська пластика середини ХХ століття. *Григорій Крук та європейська пластика середини ХХ століття: матеріали міжнародної наукової конференції* (Івано-Франківськ, 3-5 грудня 1992 р.). К. 1995. С. 16-24.
16. Чмелик І. Стилiстичні засади творчості Григорія Крука. *Вісник Прикарпатського університету*. Мистецтвознавство. Випуск 24-25. Івано-Франківськ. 2012. С. 145-148.
17. Arhium ASP. *Rodowody studentów*. Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, T. A-78.
18. Kruk G. My career as a sculptor. Gregor Kruk. *Leben und Werk*. Munchen. 1988. P. 17-32.
19. Kruk Gregor. *Zeichnungen*. Munchen. 1980. 256 p.
20. Probst Volker G. The sculptor Gregor Kruk. Gregor Kruk. *Leben und Werk*. Munchen. 1988. P. 33-38.

REFERENCES

1. Vovk, M. Hnatiuk, M. (2011). Skulptor Hryhorii Kruk. Narys zhyttia i tvorchosti [Sculptor Hryhorii Kruk. A sketch of his life and work.]. Ivano-Frankivsk. 91 s. [in Ukrainian]
2. Hordynskyi, S. (1947). Kruk, Pavlos, Mukhin: try ukrainkykh rizbiary. [Kruk, Pavlos, Mukhin: Three Ukrainian carvers.] Miunkhen. 86 s. [in Ukrainian]
3. Denysiuk, O. (2018). Skulptor Hryhorii Kruk: epistolarna spadshchyna mysttsia [Sculptor Hryhorii Kruk: the artist's epistolary heritage]. *Obrazotvorche mystetstvo*. № 4. S. 88-91. [in Ukrainian]

4. Denysiuk, O. (2020) Hrafika Hryhoriia Kruka (z fondiv Natsionalnogo khudozhnogo muzeiu Ukrainy) [Graphics by Hryhorii Kruk (from the collections of the National Art Museum of Ukraine)]. *Obrazotvorche mystetstvo*. № 1. S. 34-37. [in Ukrainian]
5. Kruk, H. (1993). Mii shliakh do rizby [My way to carving]. *Pereval*. № 2. S. 57-72. [in Ukrainian]
6. Lukan, V. (2012). Zhanr «Niu» v rysunkakh Hryhoriia Kruka [The "Nu" genre in the drawings of Hryhorii Kruk]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvosnavstvo*. Vypusk 24-25. S. 160-164. [in Ukrainian]
7. Pekarska, L. (2010). Znamenytii i nevidomyi Hryhorii Kruk [Famous and unknown Hryhorii Kruk]. *Art Ukraine*. № 2. S.120-128. [in Ukrainian]
8. Popovych, V. (1990). Hryhorii Kruk [Hryhorii Kruk]. *Suchasnist*. № 6. S. 25-38. [in Ukrainian]
9. Popovych, V. (1986). Ukrainska tematyka v tvorakh H. Kruka [Ukrainian themes in the works of H. Kruk. Notes on art]. *Notatky z mystetstva. Filadelfia*. № 26. S. 25-32. [in Ukrainian]
10. Popovych, V. (1995). Moie znaiomstvo z Hryhoriem Krukom [My acquaintance with Hryhorii Kruk]. *Hryhorii Kruk ta yevropeiska plastyka seredyny XX stolittia. Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (Ivano-Frankivsk, 3–5 hrudnia 1992 r.)*. K. S. 57-63. [in Ukrainian]
11. Stebelskyi, B. (1985). Hryhorii Kruk [Hryhorii Kruk]. *Almanakh Stanyslavovskoi zemli. Niu-Iork; Paryzh; Sidnei; Toronto*, T. 11. S. 546-551. [in Ukrainian]
12. Stebelskyi, B. (1992). Hryhorii Kruk [Hryhorii Kruk]. *Obrazotvorche mystetstvo*. № 3. S. 12-13. [in Ukrainian]
13. Stelmashchuk, H. (2018). Khrystyna Kyshakevych-Kachaluba. Koreni rodu, spadkoïemnist pokolin, khudozhnia tvorchiist [Khrystyna Kyshakevych-Kachaluba. Family roots, generational continuity, and artistic creativity]. *Lviv: Apriori*. 316 s. [in Ukrainian]
14. Stepovyk, D. (1994). Hrafika Hryhoriia Kruka [Graphics of Hryhorii Kruk]. *Obrazotvorche mystetstvo*. № 1. S. 34-35. [in Ukrainian]
15. Fedoruk, O. (1995). Hryhorii Kruk ta yevropeiska plastyka seredyny KhKh stolittia [Hryhorii Kruk and European Plasticity in the Mid-Twentieth Century]. *Hryhorii Kruk ta yevropeiska plastyka seredyny KhKh stolittia: materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (Ivano-Frankivsk, 3–5 hrudnia 1992 r.)*. Kyiv. S. 16-24. [in Ukrainian]
16. Chmelyk, I. (2012). Stylistychni zasady tvorchiosti Hryhoriia Kruka [Stylistic principles of Hryhorii Kruk's work]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvosnavstvo*. Vypusk 24-25. Ivano-Frankivsk. S. 145-148. [in Ukrainian]
17. Arhium ASP. Rodowody studentów [Student Pedigrees]. *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*, T. A-78. [in Polish]
18. Kruk, G. (1988). My career as a sculptor. *Gregor Kruk. Leben und Werk*. Munchen. R. 17-32.
19. Kruk, Gregor (1980). *Zeichnungen [Drawings]*. Munchen. 256 p. [in German]
20. Probst, Volker G. (1988). The sculptor Gregor Kruk. *Gregor Kruk. Leben und Werk [Gregor Kruk. Life and work]*. Munchen. P. 33-38.